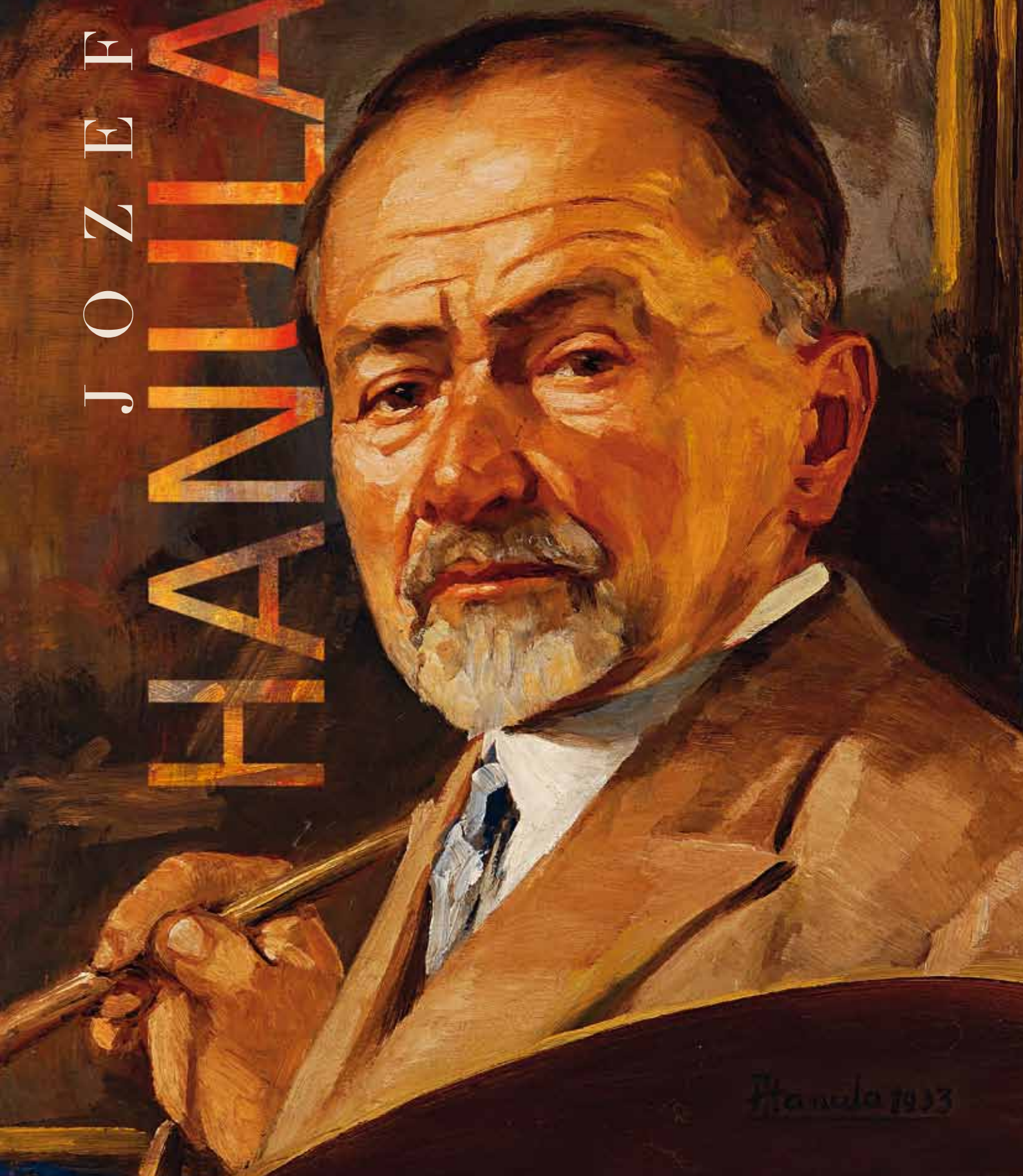

JOZEF HANOULA

Hanoula 1933

.....

Jozef
HANULA

* 6. 4. 1863 Liptovské Sliače
† 22. 9. 1944 Spišská Nová Ves

.....

ÚVOD

Publikáciu pri príležitosti 150. výročia narodenia Jozefa Hanulu vydala Obec Liptovské Sliače a Mesto Spišská Nová Ves.

Autori publikácie:

Ing. Helena Priesolová (Publikáciu autorka spracovala na základe textov o Jozefovi Hanulovi, ktoré poskytol kronikár z Liptovských Sliačov Ing. Ľudovít Ondrejka. Hlavným zdrojom bola diplomová práca Mgr. Renáty Wunderovej, rod. Klčovej a reprodukcie diel získané z inštitúcií.)

PhDr. Ružena Kormošová, PhD. (Autorka spracovala str. 15 - 16, časť Jozef Hanula – pedagóg, ilustrátor a organizátor na základe archívnych materiálov a spomienok Vlastimily Opielovej, rodenej Hanulovej.)

Jazyková úprava:

Ing. Helena Priesolová, Ing. Andrea Jančíková, Edita Sýkorová, Daniela Hrušovská

Grafická úprava: **Lucia Rusiňáková**

Náklad publikácie: **2 000 ks**

Vytlačil: **PRO GRUP, s. r. o.**

ISBN 978-80-971337-0-2

Jozef Hanula zastáva v slovenskom maliarstve výnimočné miesto. V histórii umenia sa právom javí byť poprednou osobnosťou slovenského maliarstva konca 19. a začiatku 20. storočia, kedy jeho dielo dozrievalo a dosiahlo vrcholu slovenského maliarstva v pravom zmysle slova, pretože Hanula je najvýraznejším pokračovateľom národno-obrodeneckej tvorby P. M. Bohúňa a J. B. Klemensa v čase najsilnejšieho odnárodňovacieho tlaku oficiálnej rakúsko-uhorskej politiky a aktívnym spoluúčastníkom obnoveného a silnejúceho národného hnutia na prelome storočí v slovenskom umení. Obaja klasici slovenského programovo národného maliarstva 19. storočia boli Hanulovi vzorom, od ktorého odvodzoval význam a poslanie umelca v živej existencii národa.

Najvýznamnejšie sa zapisuje do histórie práve v období svojich štúdií a v nasledujúcich rokoch, kedy sa dostal na pozície kritického realizmu. Do jeho maliarstva vstupuje psychologický ponor, vyjadrenie nálady, predovšetkým nostalgie, opodstatnené túžby po obrode národného povedomia zase prinášajú v snahe o zvýraznenie kultúrnej osobitosti národa do maľby folklórne motívy. A i keď po roku 1918 materiálne podmienky Hanulovho života zapríčinili, že jeho neskoršia tvorba ostala len torzom prísľubov a aspirácií raného obdobia, jeho dielo zohralo dôležitú úlohu práve v čase, keď to bolo najviac potrebné. Potom Hanula odovzdal štafetu umelcom mladšej generácie.

Jozef Hanula sa narodil v roku 1863 v Liptovských Sliačoch. V týchto dňoch si pripomíname 150. výročie jeho narodenia a jeho rodná obec, ako aj mesto Spišská Nová Ves, kde je Hanula pochovaný, chcú oživiť pamiatku veľkého maliara touto publikáciou. Považujem to za záslužný čin a prajem jej, aby naplnila svoje poslanie a prispela k posilneniu historického vedomia našich ľudí.

PhDr. Karol Maliňák, PhD.

Vážení čitatelia!

Naša obec má bohaté kultúrne tradície predovšetkým v oblasti folklóru. Žili a pôsobili u nás mnohí vzácni ľudia a intelektuáli. Medzi nich patrí aj maliar Jozef Hanula, ktorý nám zanechal dedičstvo viery, ale aj umenia. Pri príležitosti 150. výročia jeho narodenia pripravila obec slávnostnú akadémiu a publikáciu, čím si chceme uctiť Jozefa Hanulu ako jednu z najvýznamnejších osobností obce Liptovské Sliače.

Tvorba nášho rodáka je obdivuhodná. Bol to pracovitý a ušľachtilý majster. Pôsobil ako maliar v desiatkach farností, jeho rukami prešli stovky obrazov, portrétov... Nám, Sliačanom, je zvlášť blízky a známy obraz „Na rodnej hrude“, na ktorom sú zobrazení naši pracovníci predkova.

Rád by som Vám predstavil obec Liptovské Sliače, ktorá leží v okrese Ružomberok a má 3 800 obyvateľov. V chotári je Štátna prírodná rezervácia Sliačske travertíny s mofetovým minerálnym prameňom. Obec vznikla z troch osád, z ktorých dve – Nižný a Stredný Sliač vznikli v 13. storočí a sú hodnoverne písomne doložené už v roku 1251 za vlády Belu IV. Tretia osada Vyšný Sliač vznikla začiatkom 16. storočia.

V Sliačoch sa nachádza kultúrna pamiatka – pôvodný

gotický kostol sv. Šimona a Júdu zo 14. storočia, neskôr prestavaný, v ktorom sú odkryté nástenné maľby zo 14. a 15. storočia. Nachádzajú sa tu aj maľby od Jozefa Hanulu. Novší kostol Archa je známy svojou modernou architektúrou aj v zahraničí.

Bohaté ľudové tradície, piesne a tance udržujú folklórny súbor Sliačanka a detská skupina Sliačanček. V Liptovských Sliačoch sa žije pestrým kultúrnym a spoločenským životom. Znáмым sa stal festival Celoliptovské dni Matky.

Víziou obce je vytvárať vhodné podmienky pre život a prácu občanov prostredníctvom kvalitného fungovania spoločenského a duchovného života s rozvinutým cestovným ruchom založeným na udržateľnosti folklórnych tradícií a prírodných daností.

V tomto roku si zároveň pripomíname aj 1 150. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na naše územie. Túto udalosť zvečnil Jozef Hanula vo farskom kostole freskou, na ktorej sliačsky ľud víta slovanských vierozvestcov. Nuž, priblížme si touto publikáciou vzácného človeka, umelca, rodáka, ktorý nám aj po rokoch robí dobré meno a dvíha duše citlivých pozorovateľov k Bohu a láske k národu.

Ján Ondrejka, starosta obce Liptovské Sliače

Vážení čitatelia, je pre mňa čťou prihovoriť sa Vám v publikácii venovanej významnej osobnosti pôsobiacej nielen v oblasti výtvarného umenia, ale i pedagogiky a žurnalistiky. Jozef Hanula v našom meste učil na meštianskej škole slovenský jazyk a kreslenie. Prvé slovenské noviny na Spiši – týždenník Tatry – sa pýšili jeho tvorbou na záhlaví titulnej strany. V týchto novinách pôsobil i ako redaktor. Spišskonovovešťania, ale i návštevníci mesta, sa môžu stretnúť s jeho tvorbou nielen v tunajšej galérii, ale i pri návšteve divadelných predstavení Spišského divadla. V roku 1926 prijal ponuku mesta a vytvoril maľbu Vysokých Tatier s podtatranskou krajinou nad javiskom v jednej z najkrajších budov nášho mesta – v Redute.

Jozef Hanula patrí ku kmeňovým autorom Galérie umelcov Spiša, ktorá v roku 1994 rozšírila stále expozície aj o výber z jeho kresieb, portrétnej tvorby a štúdií pre nástenné maľby. Pri príležitosti 150. výročia jeho narodenia sa Galéria umelcov Spiša prioritne venuje odbornému výskumu a prehodnoteniu tvorby v kontexte slovenského výtvarného umenia.

Dovoľte mi stručne Vám predstaviť mesto, ktoré bolo

domovom Jozefa Hanulu 26 rokov. V Spišskej Novej Vsi žili po stáročia vedľa seba viaceré národnosti ako Nemci, Maďari, Poliaci, Ukrajinci, Rusíni, Česi a Slováci. Na najdlhšom šošovkovitom námestí v Európe objavíte dominantu mesta, Rímskokatolícky farský kostol Nanebovzatia Panny Márie, ktorého veža bola po rekonštrukcii v roku 1894 najvyššou stavbou Uhorska a dodnes je najvyššou kostolnou vežou na Slovensku. V kostole sa nachádzajú umelecké diela Majstra Pavla z Levoče a Konráda Gaala, zakladateľa prvej gotickej zvonolejárskej dielne na Slovensku, ktorá pôsobila v Spišskej Novej Vsi v rokoch 1357 – 1516.

Medzi najvýznamnejšie sakrálne stavby patrí aj evanjelický kostol so svojou vzácnou knižnicou. Neďaleko, na severnej strane námestia, je situovaný Provinčný dom (dnes Múzeum Spiša). Najzaujímavejšou časťou tejto budovy je fasáda, ktorú zdobia štukové kartuše symbolizujúce vlastnosti, ktoré by mal mať verejný činiteľ.

Prijmite naše pozvanie do Spišskej Novej Vsi, kde nájdete ešte mnoho ďalších pozoruhodností.

PhDr. Ján Volný, PhD., primátor mesta Spišská Nová Ves

Kostol sv. Šimona a Júdu v Liptovských Sliačoch

Kostol Najsv. Srdca Ježišovho a Nepoškvrneného Srdca Panny Márie (Archa) v Liptovských Sliačoch

Letecký záber na mesto Spišská Nová Ves

Jozef Hanula:
Hlava ženy.
1878, uhol'a ceruza

DETSTVO

Jozef Hanula

Jozef Hanula sa narodil v roku 1863 v Liptovských Troch Sliačoch. Otec bol sedliak, rezbár a maliar, prvý vzor a podporovateľ syna. Matka mu zomrela, keď bol ešte dieťa a otec sa oženil druhýkrát. Mal štyroch súrodencov – brata a tri sestry, z toho jedna bola nevlastná.^{7,8} Hanula vychodil dedinskú školu,^{7,8} ktorú začína od roku 1873 navštevovať v Strednom Sliači, kedy dostáva prvé objednávky z blízkeho okolia (maľuje firmy, portréty z fotografií, divadelné kulisy a iné). V lete 1878 sa na otcov podnet stretáva s Petrom Michalom Bohúňom v Partizánskej Ľupči a Jozefom Božetechom Klemenšom v Banskej Bystrici v nádeji, že ho zoberú do učenia, no nestalo sa.³¹

Po birmovke v roku 1878 spoznáva nového spišského biskupa Juraja Částku. Biskup sa začína o neho zaujímať na základe prác, ktoré od mladého Hanulu videl a stáva sa jeho mecénom.^{7,8} V roku 1879 odchádza vo veku 15 rokov do Spišskej Kapituly k biskupovmu domácemu maliarovi Felixovi Dabertovi z Tirolska, pri ktorom sa priuča maliarskym technikám a zdokonaľuje sa v nemčine.³¹ U Daberta sa takto zamestnáva na dva roky.⁷ Napriek zlej finančnej situácii sa mu podarí za pomoci biskupa Částku po prvý raz opustiť rodisko. Biskup dúfa, že sa nádejný maliar odcudzí rodnej krajine a utvrdí sa v duchu maďarskom.³¹

ŠTUDENTSKÉ ČASY

Jozef Hanula

V roku 1881 odchádza Hanula do Budapešti na Krajiňársku školu a pripravovňu pre profesorov kreslenia, kde sa na 1. stupni učí kresliť uhl'om.³¹ V súvislosti s týmto obdobím píše: „*Naučil som sa síce po maďarsky, ale súčasne vzrástlo i moje slovenské povedomie, za ktorým som veľmi lačnel.*“⁷ Za výborné práce mu bolo pridelené štátne štipendium.³¹ Zoznámil sa so Slováckmi žijúcimi a študujúcimi v Budapešti. Najbližšími jeho priateľmi sa stali architekt Milan Harminc a sochár Fraňo Janček.³²

V rozmedzí rokov 1882 až 1885 prerušuje štúdium pre vojenskú službu v Prešove, v Košiciach a v Hercegovine. Následne počas rokov 1885 až 1889 pokračuje v štúdiách v Uhorskom kráľovskom ústave pre kreslenie a profesorov kreslenia ďalšie štyri roky vďaka štátnemu štipendiu.³¹

Zaujímavosťou je zistenie, že Jozef Hanula sa počas svojich štúdií v Budapešti dostal aj k objednávke takej maľby, akou bol portrét cisára Františka Jozefa I. v životnej veľkosti, ktorý si u mladého maliara objednal biskup Částka,⁸ a o ktorom píše vo svojich Spomienkach: „*Ešte v Pešti pri našom štúdiu som maľoval raz veľký obraz cisára Franza Jozefa v životnej veľkosti. Nuž, bol to vtedy obraz pre mňa neobyčajný, veľkých rozmerov.*“⁷ Biskup bol s prácou spokojný a odmenil Hanulu výslednou čiastkou 30 zlatých.²⁷

Počas štúdií v období prázdnin sa maliar vracia na Slovensko do Spišskej Kapituly. Z korešpondencie sa dozvedáme: „*Prázdniny trávil som riadne na Spišskej Kapitule u biskupa a pomáhal som pri výzdobe kostola biskupovmu maliarovi Dabertovi a od neho pochytal som i všelijaké maliarske techniky ako fresko, tempera a iné. To bolo pre mňa len výhrou, lebo tomu teraz neučia na maliarskych školách.*“²⁴

Po návrate z Budapešti v roku 1889 sa dáva ihneď do práce v kapitulskej katedrále⁸ sv. Martina v Spišskej Kapitule, kde pomáhal reštaurovať a konzervovať historické maľby.²⁹ Pri týchto rozsiahlych prácach, ktoré trvali cez štyri roky, si Hanula usporil toľko, že sa mohol vydať na cestu do Mníchova, vtedajšej „mekky maliarov“.⁵ V roku 1891 odchádza na štúdium do Mní-

chova na základe odporúčajúceho listu od Svätozára Hurbana Vajanského, Jozefa Škultétyho a ďalších.³¹ Ako dvadsaťosemročný navštevuje v Mníchove súkromnú maliarsku školu Maďara Simona Hollósyho.³¹ Hollósy mal vynikajúcu medzinárodnú povest, zostava študentov mala doslova medzinárodný charakter. Hanula jeho súkromnú maliarsku školu navštevuje takmer rok, kým čakal na prijatie do akadémie v Mníchove a tiež navštevuje mníchovský ateliér Jaroslava Věšina, ktorého poznáva na základe doporučenia Vajanského. Ku koncu storočia sa tento ateliér stal akousi formou exilu a útočiska pre umelcov z Horného Uhorska. Vytvorila sa tu istá forma spoločenstva česko-slovenských národoveckých záujmov a nádejí. Tu sa zoznamuje so S. H. Vajanským a P. O. Hviezdoslavom.^{7,8}

Jozef Hanula pri konzervačných prácach v Spišskej Kapitule v rokoch 1886 – 1887

Jozef Hanula:
Žena s dáždňikom. 1886, olej

V roku 1892 Hanula začína štvorročné štúdium na Kráľovskej bavorskej akadémii výtvarných umení v Mníchove.³¹ Absolvuje tu štúdium zamerané na kreslenie uhlom a neskôr olejovými farbami. Počas týchto rokov tu navštevuje mnohé výstavy, ktoré mu pomáhajú rozšíriť umelecký obzor.⁷

Po úspešnom absolvovaní prvého roku štúdia sa vracia do služieb Juraja Částku, ktorý v roku 1891 bol vymenovaný za arcibiskupa v Kaloči (na území dnešného Maďarska). Hanula si možnosť štúdia v Mníchove veľmi vážil, čoho dôsledkom bol aj jeho výnimočne pedantný prístup k zadávaným úlohám.⁸ V liste z roku 1893 adresovanom Škultétymu píše: „Tak omladnutý na duši vraciam sa z Mníchova, kde som jeden rok s radosťou strávil, neviem, či aj budúci rok bude taký bohatý na dojmy a radostiach. Možno, pomyslíte si, že čo za radosti a dojmy? Nuž, to veru sám neviem, ale jedno je to, že sa moja túha splnila, túha za Mníchovom.“¹¹

Jozef Hanula: Sediaci chlapec. 1892, uhol' a biela krieda

Jozef Hanula: Postava mučeníka. 1892, uhol'

Jozef Hanula: Pastierka kráv. 1889, akvarel

Jozef Hanula: Ležiaci ženský akt. 1892, uhol'

Jozef Hanula: Môj otec. 1892, olej

Jozef Hanula: Starký. 1890, olej

Jozef Hanula: Portrét Jozefa Hanulu. 1893, olej

Jozef Hanula: Portrét Jozefa Hanulu. 1893, olej

Jozef Hanula: Almužna. 1894, olej

V priebehu štúdia je Hanula síce neustále finančne podporovaný arcibiskupom Částkom, ten sa ale pri každej jeho návšteve v Kaloči snaží mladého maliara pripútať do svojich služieb a obmedziť mu tak ďalšie štúdium.^{8, 12} Po absolvovanom šk. roku 1893/1894 prichádza počas letných prázdnin, prinútený finančnou tiesňou, do Kaloče znova, kde pre arcibiskupa maľuje portrét pre kaločský seminár.¹³ V Mníchove spoznáva svoju prvú manželku Františku, rod. Kozákovú (Fany), ktorá mu bola v nasledujúcom živote veľkou oporou. Keď odcestovala na štúdiá do Francúzska (v ústave uršulíniek v Maiche pobudla súvislé tri roky), výdavky spojené s jej francúzskym pobytom hradil práve Hanu-

la. Pritom finančne podporoval po celý čas aj svojho otca.^{8, 17}

Prvou a pre Hanulu jedinou svojho druhu bola objednávka obrazu pri príležitosti osláv tisícročného výročia príchodu Maďarov do Uhorska v roku 1895. Pri tejto príležitosti sa uskutočnila výstava, ktorá ponúkala umelcom predstaviť sa na verejnosti a zároveň si zarobiť.⁸ Hanula na podnet arcibiskupa Částku namaľoval šesťmetrovú kompozíciu *Smrť Tomoryho v bitke proti Turkom pri Moháči*.³¹ Ku koncu mníchovských štúdií v decembri 1895 zastihla Hanulu nečakaná správa o úmrtí otca.²⁵

PÔSOBENIE NA SLOVENSKU

Jozef Hanula

Na jar v roku 1896, v čase posledných študijných týždňov, prijíma Hanula ponuku sliačskeho farára Andreja Hlinku na vymalovanie kostola v rodných Troch Sliačoch.¹⁴ Píše: „Všetky svoje veci nechal som v Mníchove, lebo som sa chcel vrátiť na Akadémiu. Vzal som si so sebou len to najpotrebnejšie. V Sliačoch som sa potom rozhodol inak. Ponúkali mi totiž všetky strany maľovať kostoly a A. Hlinka mi tiež nahovoril do duše.“¹⁷ Týmto podnetom sa končí študentská etapa pôsobenia jeho života. Na jeseň sa vo vynovenom kostole v Sliačoch žení s Fany, rod. Kozákovou, začínajúcou českou spisovateľkou, učiteľkou a aktivistkou ženského hnutia. Hanula prijíma početné objednávky na výmalbu okolitých kostolov a vracia sa definitívne do svojho rodiska. Bol realizátorom mnohých objednávok katolíckej (občas i evanjelickej) cirkvi. Pod jeho vedením boli okrem Liptovských Troch Sliačov „vynovené“ a reštaurované ďalšie kostoly, vznikli oltárne obrazy.⁸ Na jeho maľbách sa objavujú slovenské ľudové motívy zo života obyčajného ľudu – postavy roľníkov, remeselníkov, pltníkov, dedinských žien a detí včlenené do slovenskej krajiny.³¹ Počas tohto obdobia si chodí Hanula popri umeleckej činnosti pri-

vyrábať ako súkromný učiteľ do rodiny zemského pána Rakovszkého v Štiavici pri Ružomberku.⁷ V roku 1898 kúpil na doporučenie národne uvedomelého rímsko-katolíckeho farára Ladislava Moyša opustenú zemiansku kúriu Keresztfalvyho v spišskej obci Chrasť nad Hornádom, kde sa v roku 1900 s manželkou presťahoval. Prvé dve deti manželom zomierajú hneď po pôrode, tretie vo veku šiestich mesiacov. Jediné dieťa, ktoré ostalo nažive, pomenovali Cyril.¹⁶ V roku 1901 Františka pri jeho ťažkom pôrode umrela.¹⁰ Hanula sa v roku 1902 oženil druhý raz s Máriou, rod. Zvadovou z Ludrovej, ktorá mu porodila osem detí. Až do roku 1919 žije v Chrašti nad Hornádom.⁸ Najkvalitnejšie Hanulove diela spájané prevažne s ľudovým žánrom spadajú do rozmedzia rokov 1900 – 1918. Vznikli ako dôsledok jeho definitívneho usadenia sa v rodnej vlasti.⁸ Vďaka tomu sa počas rokov 1902 v Hodoníne, 1903 v Žiline a 1906 v Luhačovicach zúčastňuje výstav spolu s inými slovenskými, moravskými a hornouhorskými umelcami. Po vzniku Československej republiky, keď v apríli 1919 bolševické vojská Maďarskej republiky obsadzovali Slovensko, sťahuje sa natrvalo do Sp. Novej Vsi.³¹

Jozef Hanula: Umelec s manželkou. 1933, olej

Rodina maliara Jozefa Hanulu v roku 1929 (horný rad zľava: synovia Ladislav, Ján, Vojtech, Dušan, Cyril s manželkou; dolný rad zľava: Ladislavova manželka, dcéra Božena, manželka Mária a Jozef Hanulovci, dcéra Vlastimila, dcéra Libuša)

PEDAGÓG, ILUSTRÁTOR A ORGANIZÁTOR

Jozef Hanula

Málo známou kapitolou Hanulovho života je jeho činnosť pedagóga v Spišskej Novej Vsi.⁹ Z hľadiska jeho učiteľského pôsobenia na Spiši je potrebné zdôrazniť, že bol prvým uvedomelým umelcom na východnom Slovensku. Do štátnej služby vstúpil hneď „po prevrate“ v čase, keď bol veľký nedostatok slovenských učiteľov. Nakrátko bol ustanovený za učiteľa slovenského jazyka na reálke v Žiline, od apríla 1919 do konca augusta 1932 pôsobil na Štátnej meštianskej škole v Spišskej Novej Vsi ako výpomocný učiteľ slovenského jazyka a kreslenia.³² Učil aj neskôr významného spišského akvarelistu Jána Poloma. Aktívne sa zapojil do organizátorskej práce v prospech nového štátu. Stal sa redaktorom týždenníka Tatry v Spišskej Novej Vsi (1919 – 1922), prvých slovenských novín na Spi-

ši, pre ktoré navrhol záhlavie titulnej strany. Od roku 1920 bol predsedom Štefánikovej besedy, prvého slovenského spolku v období ČSR na území mesta, ktorý sa 6. 11. 1920 stal súčasťou vznikajúceho miestneho odboru Matice slovenskej. Jazykovo i výtvarne sa podieľal na príprave 3-dielnej učebnice s názvom Cvičebnica slovenského jazyka pre ľudové školy a jej metodického sprievodcu (Praha 1924), ktorú napísal jeho kolega, profesor František Kačer. Výtvarne sa podieľal na príprave prvej okresnej školskej výstavy, ktorá sa konala v roku 1924 v Spišskej Novej Vsi. Hanulove kresby a výtvarné práce jeho žiakov, ktoré prezentovali Spiš, sa stali ozdobou zemskej školskej výstavy v Bratislave. Prispel krásnymi kresbami aj do kroniky Štátnej meštianskej školy v Spišskej Novej Vsi.³²

O tom, že sa snažil zvýšiť si svoje vedomosti z pedagogiky, psychológie, etiky, biológie i filozofie, svedčí skutočnosť, že podľa archívnych dokumentov v obvode Školského inšpektorátu v Spišskej Novej Vsi boli spolu so synom Ladislavom jedini prijatí do vysokoškolského kurzu pre učiteľov, ktorý sa konal za podpory Ministerstva školstva a osvety v Prahe v dňoch 1. – 11. júla 1925 v Poprade. V roku 1926 prijal ponuku mesta a vytvoril ojedinelú nástennú maľbu Vysokých Tatier a podtatranskej krajiny na čelnej stene nad javiskom divadla v Redute v Spišskej Novej Vsi. Dielo bolo reštaurované v roku 1972. Bol neobyčajne talentovaný a skromný umelec.³²

Priatelil sa s rodinou JUDr. Ladislava Štefánika, mladšieho brata gen. Milana Rastislava Štefánika, ktorý žil v Spišskej Novej Vsi. Navštevoval jeho rodinu s cieľom namaľovať portrét matky Albertíny, rod. Jurenkovej. To sa mu aj úspešne podarilo v roku 1928, kedy vznikla olejomaľba *Matka generála M. R. Štefánika*. Namaľoval aj *Portrét Dariny a Dušana Benických*, vnúčat Elemíra Vollaya, spišskonovoveského starostu (1920 – 1922), ktorých krstnými rodičmi boli Ladislav Štefánik a jeho manželka Elena (dnes v Kežmarku, v súkromnej zbierke Dariny Nevickej, rod. Benickej). Úcta k posolstvu Štefánika ho primäla k spolupráci so školským inšpektorom

Aloisom Zbavitelom. Vytvoril výtvarný návrh obálky jeho knihy o M. R. Štefánikovi, ktorá bola prezentovaná mládeži počas Podtatranskej výstavy v roku 1929. Dlhoročné priateľstvo ho viazalo s Františkom Maternom. Po jeho návšteve v USA boli pod vplyvom funkcionalizmu vybudované na prelome 20-tych a 30-tych rokov v Spišskej Novej Vsi dve stavby: Maternova vilka (dnes už prestavaná) a vilka majstra Hanulu na ulici, ktorá dnes nesie jeho meno. V roku 1968 bola na tomto dome vďaka MO Matice slovenskej umiestnená pamätná tabuľa, ktorá pripomína pôsobenie Jozefa Hanulu v Spišskej Novej Vsi.³²

O období finančného vyčerpania v Spišskej Novej Vsi píše Hanula v korešpondencii priateľovi, maliarovi Petrovi Júliusovi Kernovi: „... núdza, v ktorej sa už dlhší čas nachodím s mojou početnou rodinou, stáva sa mi deň čo deň neznesiteľnejšia, to hlavne pre tú príčinu, že za moje účinkovanie v novoveskej meštianke až podnes nedostal som viac ako 1 250 Kčs. To má byť mzda za moju 6-mesačnú prácu, týždenne dvadsať hodín vykonávanú.“¹⁹ Aktívne sa zúčastňoval slovenského verejného života a stáva sa spoluzakladateľom Spolku slovenských umelcov v Martine, ktorý združil slovenskú inteligenciu (patrili sem také známe mená ako Martin Rázus, Martin Benka, Mikuláš Schneider-Trnavský, Janko Alexy, Janko

Pamätná tabuľa
na dome Jozefa Hanulu
v Spišskej Novej Vsi

Nástenná maľba od Jozefa Hanulu v divadle Reduty v Spišskej Novej Vsi

Borodáč, Ľudmila Podjavorinská, atď.).³¹ Stal sa funkcionárom spolku slovenských výtvarných umelcov.⁴ Hanula sa snažil zúčastniť skoro všetkých jeho výstav. Jeho diela mala verejnosť možnosť vidieť na výstavách v Košiciach (1921), v Bratislave (1928), v Martine (1929), na výstave slovenského umenia v New Yorku (1938) a inde.⁸ Hanula robil aj ilustračnú činnosť, vytvoril početné kresby pre knihy, ako napríklad *Slovenské povesti* zo Spišského Hnilca (1909), *Sto slovenských ľudových balád* (1923), *Lomidrevo* (1928), *Rozprávky pre Jarunku* (1931).⁸ V roku 1933 sa na dlhé roky stal aj predsedom výtvarného odboru Matice slovenskej.²⁰ Toho istého roku mu bola vyplatená suma 10 000 Kčs ako čestné uznanie za jeho umeleckú prácu. Ďalšie z jeho ocenení prišlo v roku 1939 a bola mu ako tretiemu umelcovi vôbec (po Martinovi Benkovi a Ľudovítovi Fullovi) udeľená cena za celoživotné dielo „Štefánikova umelecká cena za výtvarné umenie“ a o tri roky neskôr bol menovaný laureátom štátnej ceny „za celoživotné dielo na poli výtvarného umenia maliarskeho“.⁸

Ku koncu života pracoval Hanula na svojich pamätiach, ktoré vyšli v Matici slovenskej v roku 1940 pod názvom „Spomienky slovenského maliara“.³¹ 22. augusta 1944 zomrel v Spišskej Novej Vsi²⁸ na následky ťažkého ochorenia rakoviny žalúdka. Je pochovaný na mestskom cintoríne v Spišskej Novej Vsi.³¹

Jozef Hanula pred budovou Matice slovenskej s výtvarníkmi (zľava: Jozef Cincík, Jozef Hanula, Fraňo Štefunko, Martin Benka, Jaroslav Vodrážka)

KOMORNÁ TVORBA

Jozef Hanula

Meno Jozefa Hanulu je spájané prevažne s ľudovým žánrom. Práve vďaka nemu sa jeho tvorba dostala aj do povedomia širšej verejnosti. Najkvalitnejšie diela takéhoto druhu spadajú do rozmedzia rokov 1900 – 1918. Vznikli ako dôsledok jeho definitívneho usadenia sa v rodnej vlasti.⁸ V druhom období výtvarného vývinu Jozefa Hanulu po roku 1918 dosahujú jeho práce už len priemernú úroveň.³¹ V nasledujúcej časti predstavujeme vybrané diela z jeho komornej tvorby. V chronologickom rade tvorby zameranej na oblasť žánru, tvorí obraz *Zamyslená* (1897) prvotný a prechodný stupeň medzi Hanulovým študentským obdobím a novými myšlienkami, spájaný s domácim

prostredím.²¹ Je to podobizeň mladej ženy namalovaná z profilu. Dielo pôsobí pomerne zádušne, až nostalgicky, čo podčiarkuje aj voľba tmavšej farebnej škály odtieňov. Táto charakteristika bola vo vtedajšom období príznačná pre umelcov na našom území. Súvislosť to malo s neblahou situáciou, ktorej umelci museli deň čo deň čeliť.⁸ S obrazom *Za frajerom* zožal Hanula najväčší úspech na výstave v Hodoníne. Hanula zobrazuje dievča v ľudovom kroji, v jednej ruke drží modlitebnú knižku a v druhej poľný kvietok. Súdobí kritici vyzdvihovali na diele baladickosť a nostalgiu a konštatovali, že pod povrchom námetu možno odhaliť aj alegóriu Slovenska trpiaceho pod uhorskou nadvládou.³¹

Pietna spomienka matičiarov v roku 2009 pri hrobe Jozefa Hanulu v Spišskej Novej Vsi (zprava: 1. manželka syna Vojtecha, Elena Hanulová, 2. dcéra J. Hanulu, Vlastimila Opielová, rod. Hanulová)

Jozef Hanula: *Zamyslená*. 1897, olej

Jozef Hanula: *Za frajerom*. 1900 – 1920, olej

Jozef Hanula: List z Ameriky. 1900 - 1920, olej

Jozef Hanula: Priadka. 1904, olej

Jozef Hanula: Krajina s pastierom. 1920 - 1930, olej

Jozef Hanula: Orba. 1913, olej

Po roku 1902 sa Hanulova pozornosť sústreďuje na žánrové motívy súvisiace so životom slovenskej ženy, jej prácou a záujmami.³¹ S tým súviselo aj presné štylizovanie znázorňovanej osoby do premyslenej pózy. Poznačený svojim štúdiom, najväčšiu pozornosť venoval detailnému prepracovaniu tváre a rúk.⁸ Svedčia o tom olejové maľby ako *Čítajúca čipkárka – List z Ameriky* (1900 – 1920), *Priadka* (1904), *Družica* (1906 – 1916), *Moje čipky* (1928), *Pred zrkadlom* (1931).³¹ Veľkú dôležitosť však kládol aj na precízne stvárnenie dobových krojov.⁸ Svoj umelecký vzťah k slovenskému ľudu vyjadruje vo svojich Spomienkach:³¹ „... obdivujem ľudovú reč, zvyky, piesne, tance, ľudové kroje a všetko ľudové.“⁷ Podľa spomienok majstrovej dcéry Vlastimily Opielovej, ktorá žije v Spišskej Novej Vsi, vzorom Hanulovi pri zobrazení ženských tvárí sa stali jeho manželka Mária a jej sestra Margita.

V tomto období sa do popredia Hanulovej tvorby dostáva aj roľník, ako v olejových maľbách *Na rodnej hrude* (1908, replika 1909), *Orba* (1913). V týchto dielach zobrazuje roľníka ako slovenského človeka s najmarkantnejšími pracovnými a povahovými črtami. V obraze *Na rodnej hrude* autor vyjadruje vzťah slo-

venského roľníka k rodnej hrude, ako aj ťažkú prácu pri jej obrábaní. V odpočívajúcom roľníkovi Hanula zobrazil húževnatého a nezdolného človeka, v ktorom nachádza východisko a cieľ životného usilovania, pevný zdroj a posilu vo svojej umeleckej práci.³¹ Obraz *Na rodnej hrude* je považovaný za „erbové dielo našej predrevratovej národnej maľby“⁴¹ a súčasne údajne typický príklad kritického realizmu môžeme vnímať skôr symbolicky ako kriticky. Maliar na ňom znázornil roľníka poznačeného únavnou prácou. Hanula sa tu snažil o spodobnenie a vystihnúť symbolu slovenského pracovitého ľudu a nie o kritický pohľad na útrapy slovenského človeka.⁸

V medzivojnovnej tvorbe maľoval aj podobizne známych slovenských dejateľov, ako napr. Ľudovíta Štúra, Andreja Radlinského, Andreja Kmeťa, Jána Palárika, Jozefa Miloslava Hurbana, Daniela Licharda a iných.³¹

Samostatnú skupinu tvoria motívy detského žánru. V tejto oblasti bol maliar činný počas celého svojho života, počnúc štúdiom v Mníchove. Zaujímavosťou u Hanulu je skutočnosť, že figúry maliarových žánrov mali často podobu vlastných rodinných príslušníkov. Napr. *Dievčatko s knižkou* znázorňuje dcéru Libušu.⁸

Hanula J.

Jozef Hanula: Pred pilou. 1920, akvarel

Jozef Hanula: Na Jána sa lúky kosia. 1926, olej

Jozef Hanula: Svadobný sprievod. 1938, olej

Jozef Hanula: Politici. 1937, olej

Jozef Hanula: Drevorubači. 1938, olej

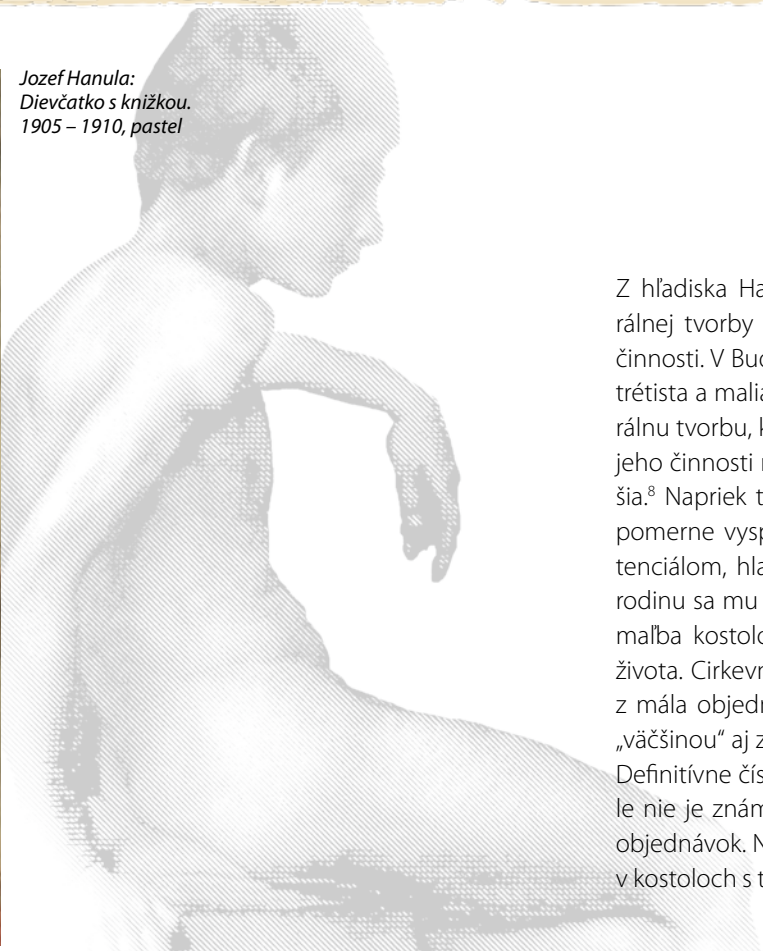
Jozef Hanula: Eduard Beneš. 1938, olej

Jozef Hanula: Andrej Hlinka. 1938, olej

Jozef Hanula:
Dievčatko s knižkou.
1905 – 1910, pastel

SAKRÁLNA TVORBA

Jozef Hanula

Z hľadiska Hanulovej tvorby znamená obdobie sakrálnnej tvorby stagnáciu a úpadok umelcovej tvorivej činnosti. V Budapešti, neskôr v Mníchove školený portrétista a maliar žánrov sa paradoxne orientuje na sakrálnu tvorbu, ktorá je vnímaná v kvalitatívnej hierarchii jeho činnosti najslabšie, je však zároveň i najpočetnejšia.⁸ Napriek tomu, že v komornej maľbe bol Hanula pomerne vyspelým umelcom s relatívne veľkým potenciálom, hlavným zdrojom obživy pre tak početnú rodinu sa mu v období rokov 1896 – 1941 stala práve maľba kostolov. Boli to jeho najproduktívnejšie roky života. Cirkevný hodnostár bol v tom období jedným z mála objednávateľov, ktorý mu bol schopný prácu „väčšinou“ aj zaplatiť, a preto uprednostnil túto cestu.⁸ Definitívne číslo Hanulom realizovaných výmalieb stále nie je známe. Predpokladá sa takmer sedemdesiat objednávok. Na základe signatúr a dátácií, ktoré maliar v kostoloch s takmer so stopercentnou pravidelnosťou

zanechával, môžeme konštatovať, že každý rok nejakú sakrálnu zákazku dokončil alebo vyhotovoval. V Hanulovej sakrálnnej tvorbe sa vykryštalizovali dva druhy objednávok: oltárne obrazy a kostolná výmalba.⁸ V kostolných výmalbách zrealizovaných v predvojnovom období maliar ešte dokázal udržať umeleckú hodnotu diela. Postupne sa jeho prejav degeneruje, na povrch vystupuje negatívny dôsledok urýchleného procesu výroby a kvantitou ochromeného prejavu.⁸ V nasledujúcej časti zameranej na sakrálnu tvorbu uvádzame príklady malieb kostolov z regiónu dolného Liptova.

Jozef Hanula vymaloval **Kostol sv. Šimona a Júdu v Liptovských Sliačoch** na základe prosby Andreja Hlinku z roku 1896. Vo farskom kostole tu v tomto roku zanechal ornamentálnu výzdobu na gotickej klenbe hlavnej lode. Maliar sa tak definitívne pobral zo štúdií v Mníchove naspäť do svojho rodiska.⁸

Jozef Hanula: *Chlapec v matrózových šatách.* 1916, olej

Jozef Hanula: *Pri hrozne.* 1935, olej

Jozef Hanula: *Ornamentálna výzdoba.* 1896, Liptovské Sliače

V rámci osobnej korešpondencie máme možnosť nahliadnuť aj do finančnej stránky veci: „Ovšem tisíce Vám nemůžem slůbiti za pomaľovanie kostola nášho, ale mám pred očami výpoveď Pána – hoden je delník mzdy svojej...“¹⁵ Hanula sa po druhýkrát vrátil do Sliach v roku 1940 a dodatočne vytvoril výjavy na stenách lode a chóru – fresky *Zmŕtvychvstanie Krista* a *Požehnanie úrod*.⁸ K nim patrí aj nástenná maľba s motívom príchodu sv. Cyrila a Metoda umiestnená nad vchodom do sakristie. Miesto, kde sa dej odohráva, veľmi pripomína jedno z pútnických miest – „Sliachskú Maguru“, kde je postavený kríž a raz do roka je tu usporiadaná liturgia. Podľa predpokladov sa Jozef Hanula týmto miestom inšpiroval.²⁹

V *Kostole sv. Filipa a Jakuba v Liptovskej Teplej* výmalba začala v roku 1898 a s určitosťou získava svoje prvenstvo ako Hanulova najrozsiahlejšia realizácia v oblasti sakrálnej výmalby. Máme tu možnosť odsledovať tri etapy vzniku. K etapovitému vzniku sa maliar

vyjadril aj vo svojich Spomienkach:⁸ „Tento kostol som maľoval na tri razy s prestávkami vždy jedného roku. Keď farár ... obstaral peniaze, dal maľovať vždy dačo v kostole...“⁷ Z poslednej etapy maliarovej tvorby je aj výjav Krst sv. Štefana. Obraz je ojedinelým výjavom v rade ikonografických námetov v tvorbe Hanulu.⁸

Výmalbu v *Kostole Ružencovej Panny Márie v Čerňovej* môžeme rozdeliť do dvoch ikonografických častí. Jednou je anjelská tematika motívov v presbytériu a na víťaznom oblúku a druhou stvárnenia svätých na stenách lode. Druhou skupinou sú celofigurálne výjavy svätých v životnej veľkosti, ktoré lemuujú celý obvod stien hlavnej lode. Znáznornení sú sv. Alfonz, sv. Katarína, sv. Ľudmila, sv. Benedikt, sv. Jozef, sv. Svorad. Každá z postáv je umiestnená do iluzívnej niky, pod ktorú Hanula umiestnil mená znázornených. Skupinu uzatvárajú v sakristii umiestnené postavy: sv. František z Assisi a autentická obyvateľka dediny Čerňová, Mária Stanová, znázornená kľačiac pri modlení pred krížom.⁸

Jozef Hanula: Sv. Katarína, Mária Stanová, Sv. Alfonz. 1913, Čerňová

Jozef Hanula: Sv. Cyril a Metod. 1940, Liptovské Sliache

Jozef Hanula:
Krst sv. Štefana.
1900, Liptovská Teplá

Jozef Hanula: *Mojžiš s medeným hadom*. 1908, Hubová

V prevedení výmalby interiéru **Kostola sv. Kríža v Hubovej** bol Hanula v kontexte svojej tvorby novátorský. Zdá sa, že všetky z výjavov sú pripravené výlučne pre tento kostol.⁸ V repertoári Hanulových námetov sa starozákonný motív ocitol naozaj len veľmi sporadicky. V tomto prípade sa jedná pravdepodobne o súvislosť s pôvodnou podobou interiéru.² Ide o maľbu *Mojžiš s medeným hadom*. Unikátne je aj Hanulove zvečnenie starého cintorína v Hubovskej s pôvodným murovaným plotom. Podľa miestneho obyvateľstva je tento obraz jediným dokladom jeho podoby.⁸

V **Kostole sv. Michala Archanjela vo Valaskej Dubovej** je výjav Najsvätejšej Trojice v klenbe presbytéria. Zaujímavý je detail, ktorý Hanula umiestnil v ľavom cípe rámovania výjavu. Maliar zvolil toto miesto ako vhodné pre umiestnenie pripomienky na vlastnú národnú príslušnosť. Jedná sa o prekrížené vetvičky previazané stuhami vo farbách biela, modrá, červená. V rámci interpretácie je namieste špekulatívne uvažovanie o dvoch listoch palmy – symbolu mučeníkov, ako poukázanie na zlé podmienky slovenského národa pod vplyvom maďarizácie. Hanula sa teda nebránil ani takejto „trvalej“ forme tichého boja proti vtedajším podmienkam.

Na dvoch klenbových poliach lode sa nachádzajú tieto dva výjavy: *Vyhnanie z chrámu* (1904), dotvorené po stranách okrem ornamentálnej zložky aj symbolmi štyroch evanjelistov a sv. Izidor ako patrón roľníkov.⁸ Prvou objednávkou pre mesto Ružomberok bola maľba jezuitského **Kostola Povýšenia sv. Kríža v Ružomberku** a je zachovaná v súčasnosti nad oltárom, kde sa opäť nachádza aj výjav *Najsvätejšia Trojica*. Hanula tvoril aj v ružomerskom farskom kostole v roku 1904. Vo svätyni kostola namaloval taktiež výjav Svätej Trojice, ktorý bol premaľovaný v roku 1940. V osobnej korešpondencii Terézii Vansovej píše:⁸ „Ružomberčania zas vyniesli o mne súd, že oni veru mne nedajú maľovať kostol svoj, lebo že ja sa do toho nerozumiem, súdia to vraj dľa mojich prác, ktoré videli vo Višňovom, Teplej v Liptove a inde.“¹⁸ Vo farskom **Kostole Povýšenia sv. Kríža v Lúčkach** sa dodnes zachoval nad organom výjav *Svätý Klement – patrón slovenských pltníkov* (1907). Z ikonografického hľadiska ide o unikátny úkaz. Ikonografia výmalby kostola v Lúčkach sa vzťahuje opäť na tamjšie obyvateľstvo. V minulom storočí sa viacerí muži z dediny venovali pltníctvu, preto Hanula zvolil za jeden z výjavov práve patróna slovenských pltníkov.⁸

Jozef Hanula: *Vyhnanie z chrámu*. 1904, Valaská Dubová

Jozef Hanula: *Najsvätejšia Trojica*. 1902, Ružomberok

Jozef Hanula: Svätý Klement – patrón slovenských pltníkov. 1907, Lúčky

V Kostole Očisťovania Panny Márie v Liptovských Revúkach Jozef Hanula pracoval v roku 1912, ale veľký obraz (olej na plátne) pre hlavný oltár namaľoval až v nasledujúcom roku. Monumentálny oltárny obraz namaľoval Hanula podľa staršieho obrazu *Očisťovania Panny Márie*. Predstavuje Panu Máriu so sv. Jozefom a starca Simeona s prorokynou Annou.³ *Sv. Michal* na hlavnom oltári v **Kostole sv. Michala Archanjela v Liptovskom Michale** stelesňuje v rámci Hanulovej sakrálnej tvorby pravdepodobne najdynamickejší výjav. Maliar do neho vložil priam barokovú dynamičnosť, netradičnú pre jeho prejav.⁸ Zhrnutím sakrálnej tvorby Jozefa Hanulu je zrejmé, že do kostolnej výmaľby vnášal atypické ikonografické prvky, využíval postavy odeté v slovenskom ľudovom kroji, ľudové motívy zo života dedinských ľudí. Zaujímavosťou sa stal aj častý moment zakomponovania konkrétnych miest či konkrétnych ľudí z tej ktorej dediny do ikonografickej realizácie výmaľby.⁸ Michal Turčan (1938) v príspevku do týždenníka *Slovenský hlas* píše slová: „*Jeho svätí v slovenských kostoloch, to sú bytosti z podtatranských lúk a polí, jeho madony, to sú slovenské matky, uslužené nad osudom synov, jeho anjeli, to sú úsmevy šťastných slovenských detí, rozradostených slobodou.*“²⁶ Okrem tradičných novozákonných námětov, siaha Hanula po konkrétnych ľudových typoch, krajinách, krojoch, remeselníkoch a vytvára tak často

v malej časti kompozície autentický a osobitný výjav, cenený najmä domácim obyvateľstvom. Môžeme predpokladať, že toto bol jeden z rozhodujúcich dôvodov, prečo si objednávatelia maliarove realizácie tak obľúbili. Hanula pociťoval veľmi intenzívne komplikované národnostné otázky a problémy, ktoré sa v rámci vlastných možností snažil aj riešiť. Jednou z reakcií na násilnú maďarizáciu slovenského národa bolo práve relatívne nenápadné včleňovanie národných symbolov na okraj kompozičného riešenia výjavu.⁸ V rámci námetového zamerania vnášal Hanula do kostolov kresťanské motívy. Ako bolo zvykom, okrem tradičných výjavov z Nového zákona, vyberal maliar starostlivo námety viažuce sa k téme zasvätenia toho ktorého kostola. Výjavy zo Starého zákona sa objavujú len veľmi ojedinele. Novátorské je občasné prevedenie remeselníckeho zamerania dedičanov do kompozícií. Z ikonografického hľadiska sa jedná o unikátny úkaz. Maliar uprednostňoval čo najrýchlejšie ukončenie zákazky a zanedbával hlavne v neskorších dekádach dôkladnejšiu umeleckú i odbornú prípravu, čo sa prejavovalo najmä v neustálom opakovaní rovnakých námětov, kartónov ako predlôh pre sakrálne objednávky nástenných výmaľieb. Tento spôsob práce sa stavia do protikladu s jeho pedantným odborným prístupom, na ktorom si zakladal v období mníchovských štúdií.⁸

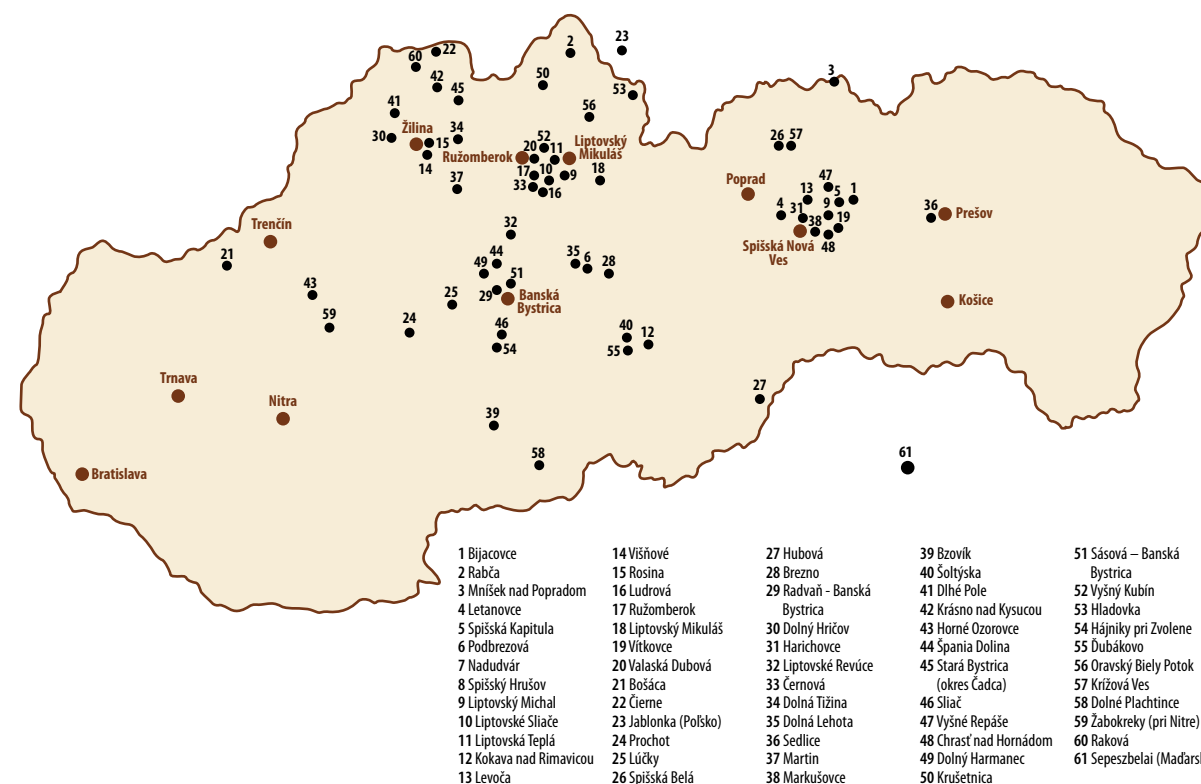

Jozef Hanula: Očista Panny Márie. 1913, Liptovské Revúce

Jozef Hanula: Sv. Michal Archanjel. 1898, Liptovský Michal

SAKRÁLNE REALIZÁCIE JOZEFA HANULU

ZAÚJÍMAVOSTI

Jozef Hanula

Pamätná tabuľa na rodnom dome Jozefa Hanulu v Liptovských Sliačoch umiestnená pri príležitosti 100. výročia jeho narodenia

Karolína Dvorská (13 r.), ZŠ J. Hanulu

Jozef Hanula namaloval prvú slovenskú divadelnú oponu ešte ako mladík bez školy pre začínajúce divadlo v Ružomberku. Hlinka ju získal do Sliačov a v roku 1905 ju dal priviezť do Černovej. Maľovaný výjav družiny idúcej na sobáš s mladými mal veľkú príťažlivosť, hovoril výrečne a propagoval divadlo. Opona slúžila až do prestavby školy na kultúrny dom. Pri prestavbe oponu nešetrne vyhodili na dvor na hromadu dreva, kde pôsobením dažďa veľmi utrpela. Ujali sa jej až odborníci z divadelného oddelenia Slovenského národného múzea v Bratislave. Dali ju zreštaurovať a kedysi visela v pracovni SNM v Bratislave na hrade.²⁷

Definitívne číslo Hanulom realizovaných výmalieb nie je stále známe. Máme vedomosť o vyše šesťdesiatich objednávkach. S určitosťou tento počet nie je konečný. Hanula realizoval výmalbu kostolov aj v poľskej Jablonke či maďarskom Sepeszelai.⁸ V roku 2000 dostala vtedajšia Základná škola v Liptovských Sliačoch čestný názov - Základná škola Jozefa Hanulu. Škola vedie žiakov v rámci regionálnej výchovy k poznávaniu diela Jozefa Hanulu, o čom svedčia interpretácie kresieb a malieb vytvorené rukami šikovných žiakov.

Dekrét pomenovania ZŠ J. Hanulu v Liptovských Sliačoch

Jozef Hanula: Slováci (divadelná opona). 19. storočie, olej

Laura Fričová, Timea Kelčíková (14 r.), ZŠ J. Hanulu

Literárne zdroje

1. ABELOVSKÝ, Ján. – BAJCUROVÁ, Katarína. 1997. *Výtvarná moderna Slovenska. Maliarstvo a sochárstvo 1890 - 1849*. Bratislava : Slovart, 1997, s. 75 – 79, ISBN 80-967203-3-3.
2. BAGIN, Anton. 1987. Po stopách slovenského maliara. In *Katolícke noviny*, roč. 102, 1987, č. 10, s. 4.
3. BAGIN, Anton. 1987. Po stopách slovenského maliara. In *Katolícke noviny*, roč. 102, 1987, č. 14, s. 4.
4. BLAHA, Anton a i. 2004. Osobnosti Kysúc. *Bratislava : Kysucká kultúrna nadácia*, 2004. s. 94. ISBN 80-7165-441-8.
5. *Dojmy z pobytu v Mníchove*. 2005 [materiály Fondu archívu výtvarného umenia SNG, inv.č. 2A67] nepublikované.
6. HAAKOVÁ, Jitka. 2013. *Jozef Hanula* [materiály Galérie umelcov Spiša] nepublikované.
7. HANULA, Jozef. 1940. *Spomienky slovenského maliara*. Martin : Matica slovenská, 1940, s. 268.
8. KLČOVÁ, Renáta. 2005. *Kapitoly zo života a diela Jozefa Hanulu* : diplomová práca. Bratislava : UK, 2005. 251 s.
9. KORMOŠOVÁ, Ružena. 2011. *Sila ducha doby. Z dejín Štátnej meštianskej školy v Spišskej Novej Vsi*. Spišská Nová Ves : OZ EPEUS, 2011. 186 s. ISBN 978-80-970743-3-3.
10. Krabica Hodonín. 2005 [materiály Archívneho fondu Galerie Hodonín] nepublikované.
11. *List od J. Hanulu zo dňa 4. júna 1893 adresovaný J. Škultétymu*. 2005 [materiály Literárneho archívu Martin, inv. č. 49J17] nepublikované.
12. *List od biskupa Částku zo dňa 18. januára 1894 adresovaný J. Hanulovi*. 2005 [materiály Fondu archívu výtvarného umenia SNG, inv. č. 2A11] nepublikované.
13. *List od J. Hanulu zo dňa 23. júna 1894 adresovaný biskupovi Částkovi*. 2005 [materiály Fondu archívu výtvarného umenia SNG, inv. č. 2A11] nepublikované.
14. *List od J. Hanulu zo dňa 25. apríla 1896 adresovaný A. Hlinkovi*. 2005 [materiály Fondu archívu výtvarného umenia SNG, inv. č. 2A11] nepublikované.
15. *List od A. Hlinku zo dňa 4. mája 1896 adresovaný J. Hanulovi*. 2005 [materiály Fondu archívu výtvarného umenia SNG, inv. č. 2A11] nepublikované.
16. *List od J. Hanulu zo dňa 20. augusta 1901 adresovaný T. Vansovej*. 2005 [materiály Literárneho archívu Martin, inv. č. 198X3] nepublikované.
17. *List od J. Hanulu zo dňa 15. decembra 1901 adresovaný J. Škultétymu*. 2005 [materiály Literárneho archívu Martin, inv. č. 198F5] nepublikované.
18. *List od J. Hanulu zo dňa 17. januára 1904 adresovaný T. Vansovej*. 2005 [materiály Literárneho archívu Martin, inv. č. 198X3] nepublikované.
19. *List od J. Hanulu zo dňa 5. marca 1921 adresovaný P. J. Kernovi*. 2005 [materiály Fondu archívu výtvarného umenia SNG, inv. č. 2A14] nepublikované.
20. *List z Matice slovenskej zo dňa 23. mája 1933 adresovaný J. Hanulovi*. 2005 [materiály Fondu archívu SNG, inv. č. 2B15] nepublikované.
21. MENSATORIS, Vojtech. 1962. *Z novších výtvarných dejín Slovenska*. Bratislava : SAV, 1962. s. 181-183.
22. *O obci*. 2013 [online] [cit. 2012-03-21]. Dostupné na internete: <http://www.liptovskesliace.sk/o-obci/>.
23. SAUČIN, Ladislav. 1948. *Výtvarné umenie na východnom Slovensku 1919 - 1938*. Košice : [s.n], 1948, s. 35 – 45.
24. *Spomienky na Částku, Klemensa a Belopotockého*. 2005 [materiály Fondu archívu výtvarného umenia SNG, inv. č. 2A66] nepublikované.
25. *Telegram o úmrtí otca*. 2005 [materiály Fondu archívu výtvarného umenia SNG, inv. č. 2B9] nepublikované.
26. TURČAN, Michal. 1938. K dielu Jozefa Hanulu. In *Slovenský hlas* dňa 6.4.1938 [materiály Fondu archívu výtvarného umenia SNG - Literárne práce, inv.č. 2A80]
27. UHLÁR, Vlado. 1992. Naši rodáci. In *Ružomerský hlas*, roč. 3, 1992, č. 12, s. 5.
28. *Úmrtný list Jozefa Hanulu*. 2005 [materiály Fondu archívu výtvarného umenia SNG, inv. č. 2B1] nepublikované.
29. VAJDOVÁ, Renáta. 2006. *Nástenné maľby Jozefa Hanulu v ranogotickom kostole sv. Šimona a Júdu v Liptovských Sliačoch* : seminárna práca. Košice : TU, 2006.
30. VÁROSS, Marian. 1960. *Slovenské výtvarné umenie 1918-1945*. Bratislava : Slovenske vydavate stvo kra sne literatury. 1960. s. 150.
31. VLČEK, Ján. 1983. *Jozef Hanula. Katalóg k jubilejnej výstave pri 120. výročí narodenia maliara*. Liptovský Mikuláš : Oblastná galéria Petra Michala Bohúňa, 1983.
32. *Osobné spisy učiteľov: Jozef Hanula (1920-1949)*. 2013 [Fond Školský inšpektorát v Spiške Nove Vsi - Štátny archív v Levoči – pobočka Spišská Nová Ves] nepublikované.

MENO AUTORA	INŠTITÚCIA	NÁZOV	DATOVANIE	TECHNIKA
Jozef Hanula	SNG (Slovenská národná galéria Bratislava)	Autoportrét (reprodukcia na obálke)	1933	olej
Jozef Hanula	SNG	Almužna	1894	olej
Jozef Hanula	SNG	Smrť Tomoryho v bitke proti Turkom pri Moháči	1895 – 1896	tempera, olej
Jozef Hanula	SNG	Žena s dáždnikom	1886	olej
Jozef Hanula	SNG	Zamyslená	1897	olej
Jozef Hanula	SNG	Za frajerom	1900 – 1920	olej
Jozef Hanula	SNG	Priadka	1904	olej
Jozef Hanula	SNG	List z Ameriky	1900 – 1920	olej
Jozef Hanula	SNG	Orba	1913	olej
Jozef Hanula	SNG	Na rodnej hrude	1908	olej
Jozef Hanula	SNG	Na Jána sa lúky kosia	1926	olej
Jozef Hanula	SNG	Politici	1937	olej
Jozef Hanula	SNG	Drevorubači	1938	olej
Jozef Hanula	SNG	Dievčatko s knižkou	1905 – 1910	pastel
Jozef Hanula	SNG	Krajina s pastierom	1920 – 1930	olej
Jozef Hanula	SNG	Pri hrozne	1935	olej
Jozef Hanula	GUS (Galéria umelcov Spiša Spišská Nová Ves)	Postava mučeníka	1892	uhol
Jozef Hanula	GUS	Umelec s manželkou	1933	olej
Jozef Hanula	GUS	Chlapec v matrózových šatách	1916	olej
Jozef Hanula	GUS	Sediaci chlapec	1892	uhol, biela krieda
Jozef Hanula	GUS	Ležiaci ženský akt	1892	uhol
Jozef Hanula	GUS	Môj otec	1892	olej
Jozef Hanula	GUS	Starký	1890	olej
Jozef Hanula	GUS	Eduard Beneš	1938	olej
Jozef Hanula	GUS	Andrej Hlinka	1938	olej
Jozef Hanula	GUS	Portrét Jozefa Hanulu	1893	olej
Jozef Hanula	SOGA, Martin Marenčin	Hlava ženy	1878	uhol, ceruza
Jozef Hanula	SOGA, Martin Marenčin	Pastierka kráv	1889	akvarel
Jozef Hanula	SOGA, Martin Marenčin	Pred pilou	1920	akvarel
Jozef Hanula	LGPMB (Liptovská galéria Petra Michala Bohúňa Liptovský Mikuláš)	Svadobný sprievod	1938	olej
Jozef Hanula	LGPMB	Matka s dieťaťom	1937	olej
Jozef Hanula	SNM (Slovenské národné múzeum – Historické múzeum Bratislava), Anna Nosálová Zdravecká	Slováci (divadelná opona)	19. stor.	olej
Jozef Hanula	Obec Liptovské Sliače, Andrea Sliacka	Sv. Cyril a Metod, Liptovské Sliače	1940	freska
Jozef Hanula	Obec Liptovské Sliače, Andrea Sliacka	Ornamentálna výzdoba, Liptovské Sliače	1896	freska
Jozef Hanula	Obec Liptovské Sliače, Andrea Sliacka	Krst sv. Štefana, Liptovská Teplá	1900	freska
Jozef Hanula	Obec Liptovské Sliače, Andrea Sliacka	Sv. Katarína, Mária Stanová, Sv. Alojz., Černová	1913	freska
Jozef Hanula	Obec Liptovské Sliače, Andrea Sliacka	Mojžiš s meденým hadom, Hubová	1908	freska
Jozef Hanula	Obec Liptovské Sliače, Andrea Sliacka	Vyhnanie z chrámu, Valaská Dubová	1904	freska
Jozef Hanula	Obec Liptovské Sliače, Andrea Sliacka	Svätý Klement – patrón slovenských pltníkov, Lúčky	1907	freska
Jozef Hanula	Obec Liptovské Sliače, Andrea Sliacka	Sv. Michal, Liptovský Michal	1898	olej
Jozef Hanula	Obec Liptovské Sliače, Andrea Sliacka	Najsvätejšia Trojica, Ružomberok	1902	freska
Jozef Hanula	Obec Liptovské Sliače, Andrea Sliacka	Očista Panny Márie, Liptovské Revúce	1913	olej
Karolína Dvorská	Obec Liptovské Sliače, Andrea Sliacka	Priadka od Jozefa Hanulu – práca žiačky ZŠ J. Hanulu	2013	kresba
Laura Fričová, Timea Kelčíková	Obec Liptovské Sliače, Andrea Sliacka	Zmŕtvychvstanie Krista od Jozefa Hanulu – práca žiačok ZŠ J. Hanulu	2013	kresba
Jozef Hanula	Spišské divadlo, Reduta v Spišskej Novej Vsi	Nástenná maľba od Jozefa Hanulu v divadle Reduty v Sp. Novej Vsi	1926	freska

Fotografie

SNK (Slovenská národná knižnica, Literárny archív Martin): Jozef Hanula pri konzervačných prácach v Spišskej Kapitule v rokoch 1886 – 1887 (SH 78/13); Rodina maliara Jozefa Hanulu v roku 1929 (Prír. 2455/1971); Jozef Hanula pred budovou Matice sloven-skej s výtvarníkmi (SH 78/8, foto maliar J. Katona)

Obec Liptovské Sliače: Dekrét pomenovania ZŠ J. Hanulu, Pamätná tabuľa na rodnom dome Jozefa Hanulu v Liptovských Sli-ačoch (foto Andrea Sliacka); Kostol sv. Šimona a Júdu v Liptovských Sliačoch počas juniálesu (foto Marián Jacko); Kostol Najsv. Srdca Ježišovho a Nepoškvrneného Srdca Panny Márie (foto Peter Abonyi)

Mesto Spišská Nová Ves: Pamätná tabuľa na dome J. Hanulu v Spišskej Novej Vsi (foto Miroslav Dibák); Letecký záber na mesto Spišská Nová Ves (foto Milan Paprčka); Pietna spomienka matičiarov v roku 2009 pri hrobe J. Hanulu v Spišskej Novej Vsi (foto Ružena Kormošová)

Jozef Hanula

ISBN 978-80-971337-0-2

Jozef Hanula

... o Jozefovi Hanulovi...

Ján Vlček, Liptovská galéria Petra Michala Bohúňa v Liptovskom Mikuláši:

„Jozef Hanula patrí k umelcom, ktorí si stali svojím individuálnym zástojom a umením do prvých radov v sociálnom, národnom i kultúrnom povznášaní ľudu. Život a dielo Jozefa Hanulu je významným vývinovým stupňom a spojovacím článkom v kontexte rozvoja slovenského výtvarného umenia 19. a 20. storočia. Hanula bol prvým výraznejším umelcom, ktorý priviedol k životu národno-umelecký výtvarný prejav na Slovensku a je označovaný ako dôležitý ohnisko vo vývojovej reťazi slovenského maliarstva - spája romantizmus bohúňovsko-klemensovský s novými slovenskými výtvarnými snaženiami v duchu kritického realizmu konca 19. storočia. Hanula sa stal zakladateľom slovenského maliarstva, ktoré po vojne rozvinula v iných spoločenských a kultúrnych podmienkach mladšia dvojica Gustáv Mallý a Martin Benka.“

Jitka Haaková, Galéria umelcov Spiša v Spišskej Novej Vsi:

„Prínos Jozefa Hanulu pre slovenskú kultúru spočíva v dôraze na ľudovo-žánrovú tematiku. Umelec dokázal najmä v rokoch na prelome storočia tento tematický okruh naplniť dielami, v ktorých sa formálna dokonalosť spájala s citovým zaujatím a presvedčivo tak vyjadrovali myšlienky, na ktorých sa začínala budovať slovenská spoločnosť dvadsiateho storočia. Stála expozícia Galérie umelcov Spiša prispieva k spoznaniu tvorby tohto umelca, ktorý svojím významom ďaleko presahuje regionálne hranice.“

Vojtech Mensatoris, maliar a historik umenia:

„... život a dielo Jozefa Hanula ostáva pre rozvoj slovenského realistického výtvarného prejavu tým historickým a umeleckým východiskom, ku ktorému sa budeme musieť v budúcnosti vracieť, ďalej ho osvetľovať a tvorivo rozvíjať.“